

GEKWETST? HERUITGEVONDEN...

Rorate caeli

Dauw uit de hemel kome over ons.

Uit de wolken regen van rechtvaardigheid

Troost u, mijn volk, wees getroost,

Weldra wordt gij gered.

Waarom vergaat gij van droefheid

Terwijl gij in pijn herstelt?

Ik zal u redden, wees niet bevreesd,

Want ik ben de Heer, uw God,

Het beloofde Land, uw Verlosser.

In deze adventstijd kijken wij verlangend uit naar Troost.

Maar wie moet getroost worden? Vanwaar zal de Troost komen? Bestaat troost, kan ik getroost worden? Wat is de naam troost waard?

Een kind dat zijn speeltje verliest gaat krijsen, krijgt het terug, lacht en speelt verder: het verlies is ongedaan gemaakt. Ook ik kan mij kwetsen, verzorgd worden en genezen. Het onheil is hersteld, einde verhaal. Troost komt niet ter sprake.

Troost komt wel ter sprake wanneer verlies of kwetsuur onherstelbaar, pijn onbehandelbaar, angst ontembaar, schuld onpeilbaar zijn. Als de toekomst dreigend of onzeker is.

Ik wil op zoek gaan naar de mogelijkheid van Troost met enkele fragmenten uit het Rorate uitspraken van eminente wetenschappers, kunstenaars, Nobelprijswinnaars, opgetekend in het boek "Van de Schoonheid en de Troost" van Wim Kayzer, gesprek met en schrijven van enkele mensen uit mijn omgeving die reeds ernstig beproefd werden en enkele belevenissen op tv. Zal er Troost gevonden worden?

Ik begin zeer diep. Enkele maanden geleden zagen we toevallig op een Nederlandse zender een documentaire over een klas waar kinderen van vluchtelingen werden opgevangen om hen te helpen hun trauma's te verwerken. Het waren kleuters en enkele kinderen tot een jaar of zeven. Eén jongen viel op, iets groter en ouder dan de anderen, maar vooral met een immens verdriet, zichtbaar op een bijna expressieloos gezicht. "Mosoel niet goed, boem, boem", zei hij. Slechts even kon een wonderlijke kinderjuf een kleine glimlach op zijn gezicht toveren. De laatste opdracht bestond eruit dat elk kind gevraagd werd om beurt met een roos in de hand in een spiegel te gaan kijken, naar zichzelf te lachen, misschien iets te zeggen. De jongen met de doffe ogen liet zijn roos omlaag hangen en sleepte zijn voeten over de grond. De wonderjuf is er, ondanks haar zachte vriendelijkheid, niet in geslaagd hem in de spiegel te doen kijken. Hij bleef er halsstarrig naast kijken. Pijn van verdriet, gemis en angst: de ontroostbaarheid kan totaal zijn.

Györgi Konrad, een Hongaars-Joodse schrijver die als twaalfjarige jongen wist te ontsnappen aan de nazis, schrijft: "Degene die overleeft, zelfs al draagt hij niet de minste schuld voor het lot van de anderen, voelt zich toch schuldig dat hij anderen in de steek heeft gelaten" en vervolgens: "Er zijn omstandigheden waarin een concept als troost elke betekenis ontbeert".

Marten Toonder, een Nederlandse schrijver, herkent na het overlijden van zijn echtgenote nog steeds de schoonheid van dingen rondom zich maar beleeft die niet meer met dezelfde intensiteit omdat hij zijn klankbord kwijt is, zijn vrouw aan wie hij kon zeggen: “kijk eens hoe mooi”. Voor dit gemis aan beleving, het weergalmen van het klankbord, vindt hij geen troost.

Wie ernstig ziek wordt: hoe houdt hij de angst onder controle, de dreiging op afstand?

Mensen die getroffen worden in hun kinderen: hoe veel moeilijker zal het voor hen zijn en hoeveel langer zal het duren vooraleer zij troost vinden?

En voor hen die nog geen noemenswaardig verlies leden: wij delen minstens allen een verlies van ouder worden, het onherroepelijk voorbijgaan van de tijd, de verminderende mogelijkheden, het besef dat ooit de tijd komt van sterven. De behoefte aan troost heeft fundamenteel altijd iets te maken met de spanning tussen leven en dood, zegt een filosoof. Volgens velen onder hen is troost een illusie of is alleen een mooie illusie troostend. Zelf hoorden we lang geleden onze toen vijfjarige kleindochter zeggen tegen haar jongere zus: “Wij gaan allemaal dood, en als we dood zijn kunnen we niet meer bewegen”. Waarop de jongere zus antwoordde: “ik ga toch een klein beetje bewegen”.

Is er iets voorbij de illusie?

De filosoof Roger Scruton schrijft over ons verlangen naar troost: “We bevinden ons in een wereld waarin we niet thuis zijn... daarin liggen de wortels van ons verlangen naar troost – de behoefte om één te zijn met de wereld, om verlost te worden van schuldgevoel en weer onderdeel te worden van de natuurlijke loop der dingen”.

Veilig op afstand van reeds doorstane beproevingen noemen meerdere wetenschappers en Roger Scruton als bron van troost een min of meer extatisch gevoel van “éénwording met alles”, dat hen af en toe overkomt bij de beleving van schoonheid in de wereld. Maar die beleving is van korte duur al kan ze zich herhalen. Bovendien wordt ze net bij zware beproevingen, angst en schuld wellicht zeer moeilijk.

Hoe krijg ik terug het gevoel toch veilig thuis te zijn? En wat ervaar ik als het natuurlijke verloop der dingen?

Ik sprak met enkele bekenden uit mijn omgeving omtrent hun weg naar troost.

Zij spraken van de *anderen*: “consolamini” in het Rorate, consoler in het Frans: samen. Gezien worden, het feit dat je niet ontweken wordt, uitgenodigd worden hoewel dat de sfeer kan bezwaren. Aandacht en steun van mensen uit je omgeving; erkenning van je gemis, je verdriet. De aanwezigheid van een ander die helpt de angst op afstand te houden. De eenvoudige maar gemeende vraag hoe het gaat, zonder nieuwsgierig te worden, zonder vooruit te lopen op wat je kwijt wil. Een vriend schrijft ook: “De troost kan ook komen van degene van wie je afscheid moest nemen en die van je hield: die wil jou toch niet in verdriet zien vergaan. In de betekenis van: “we waren gelukkig en dat mag toch zo blijven.”

Zij spraken ook van *jezelf*: troost moet ook uit jezelf komen, je moet ervoor openstaan. Ik lees: “Je mag je niet opsluiten en je gemis koesteren want dan verga je in de slachtofferrol en laat je geen ruimte meer voor troost. Er is kracht voor nodig maar vooral het bezig zijn met kleine dingen: zorg voor jezelf, voor anderen, alledaagse handelingen. Het zorgvuldig hernemen van wat moet worden gedaan en altijd werd gedaan”. En verder: “In de loop van de jaren is gebleken dat je in moeilijke omstandigheden ook iets krijgt dat “*genade*” kan worden genoemd waarbij in verhouding tot de gebeurtenissen een kracht wordt geboden die toelaat er bovenop te komen”.

Troost kom zelden ineens. Er is een *weg te gaan*: Ik lees: “beginnend bij die kleine dingen, beginnend met open blijven naar anderen toe en hen in je verdriet toe te laten, komt mogelijks een moment waarop het gevoel voor schoonheid terug kan komen: natuur, muziek, literatuur, dans enz. Dit gaat vooraf aan het moment waarop de schone kanten van alles en iedereen, dus ook van het eigen leven, terug beginnen te dagen”. Iemand anders heeft opnieuw een gevoel van eigenwaarde ontleend aan het verrichten van eenvoudig vrijwilligerswerk.

Troost vinden is dus terzelfdertijd een gave (genade) en een opgave. Het neemt noch het verlies, noch het verdriet weg maar laat toe verder te leven.

Een gave en een opgave, te horen in het Rorate:

*“Weldra wordt gij gered.
Waarom vergaat gij van droefheid
Terwijl gij in pijn herstelt?”*

Maar de pijn kan onnoemlijk zijn, de opgave hemelshoog want, staat ook in het Rorate:

“Uw aangezicht zijn wij vergeten”.

Ik herinner jullie de jongen uit Mosoel. Hij is het menselijk gezicht vergeten, durft niet in de spiegel te kijken. Met zijn gebroken, doffe ogen vreest hij de scherven van een gebroken aangezicht te zien. Er zal veel aanwezigheid, aandacht, liefde, zeer veel begrip en geduld nodig zijn om zijn angst en schuldervaring te doorbreken, om hem ertoe te brengen de stukken weer aan mekaar te krijgen, zijn aangezicht ondanks littekens te herontdekken in een nieuwe versie waarin hij zichzelf kan heruitvinden, een nieuwe versie waarmee hij weer één kan worden en die hij graag kan zien.

Zichzelf heruitvinden in de kwetsuur en terug openstaan waardoor emoties van geluk kunnen beleefd worden. Ik herinner mij tv- beelden van Wannas Vandevelde, in remissie van leukemie en door de tv uitgenodigd in Siënna. Hij zei: “de leukemie is een deel van mij, het is mijn leukemie” en hij kon wenen van ontroering bij de pracht van de markt van Siënna.

Deze wonde is mijn wonde, behoort blijkbaar tot mijn natuurlijk verloop der dingen. Zich kunnen heruitvinden in die nieuwe onvolmaakte of geschonden versie die men terug graag ziet, dat is wellicht Troost voor hen die door het leven getroffen werden, blijvende Troost.

En als dit een sermoen is, waar is dan de God die zegt:

*“Ik zal u redden, wees niet bevreesd.
Want ik ben de Heer, uw God,
Het beloofde Land, uw Verlosser.”*

Ik weet het niet goed, ik ken God niet. Wellicht is Hij, zoals de catechismus vroeger zei, overal, en verschijnt Hij zoals in het kerstverhaal vrijwel onzichtbaar waar je Hem niet verwacht. Dáár waar je Troost hebt gevonden, daar zal je beloofde land zijn, daar zal Hij geweest zijn die over zichzelf gezegd heeft: “Ik zal er zijn”. Zo geloven wij.

*Barmhartig regent het over ons,
Onder wolken leven wij in rechtvaardigheid.*